

סיכום מפגש היוועצות עם תלמידים
השולחן העגול הבין-מגזרי של משרד החינוך
מודלים ליישום מיטבי של מתווה ההכלה וההשתלבות ברמת בית-הספר והקהילה
כ"ג באייר התשע"ט, 28.5.19, מועדון הנוער ראשון לציון

אל: מירי נבון, מנהלת אגף בכיר יישום רפורמת ההכלה וההשתלבות, מנהל פדגוגי, משרד החינוך
רחלי אברמזון, מנהלת אגף לחינוך מיוחד, משרד החינוך
לידיעה: ליאל אבן זוהר, מ"מ ראש העיר, סגנית ראש העיר ומחזיקת תיק החינוך בעיריית ראשון לציון
הדס הכהן, מחזיקת תיק חינוך מיוחד בעיר ראשל"צ
רונית ג'רופי, מנחת פרלמנט הנוער ראשון לציון
טובה בן ארי, מפקחת יישום חוק זכויות התלמיד, משרד החינוך
רונית גרייבר מדריכה ארצית, אגף בכיר, יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות, משרד החינוך

רשימת משתתפים: עיריית ראשון לציון: הגב' הדס הכהן, מחזיקת תיק חינוך מיוחד בעיר ראשל"צ; הגב' רונית ג'רופי, מנחת פרלמנט הנוער ראשון לציון, הגב' רחלי ואתורי, מנהלת ב"ס "בני ארזים" ראשל"צ נוער בסיכון בעלי הפרעות נפשיות קשות - חטיבה ותיכון.
משרד החינוך: הגב' טובה בן ארי, מפקחת יישום חוק זכויות התלמיד, הגב' מיכל עוז ארי ממונה תכניות פדגוגיות ומנהלת שותפויות, לילך אפלטון מדריכה מרכזת ארצית במנהל הפדגוגי, רונית גרייבר מדריכה ארצית, אגף בכיר, יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות.
תלמידים: יעל דיזאן (פרלמנט נוער), ליאור בראל (פרלמנט נוער), מאיה מרטינוב (פרלמנט נוער), מורי גוהר (פרלמנט נוער), דניאל גורוב (פרלמנט נוער), אוראל חפר (כיתה 2, מקיף א' חט"ב), רוני ברונשוויג (כיתה 3, מקיף א' חט"ב), איילון דסטה (כיתה 3, מקיף א' חט"ב), תמיר מור (כיתה 3, מקיף א' חט"ב), דיאנה נסטרנקו (כיתה 3, מקיף א' חט"ב), מיכל פלאוט (17), יונתן חנני (עמותת מהלב) בליווי כנרת אימו, רזי אזולאי (13, כיתה ו'), עמותת ניצני ראשון) בליווי יורם מנהל העמותה, הילה (חניכת בני עקיבא), ליעד לוי (בי"ס מקיף ג'), ינון גרוסמן (בי"ס מקיף ג'), ניצן נוי (בי"ס הבית של), רון רוזנבאום (בי"ס מקיף ג'), רוני לב (בי"ס מקיף ג'), אוריין צמים – (כיתה יא, בי"ס בני ארזים).
צוות שיתופים: דר' גלי סמבירא, דר' בת חן וינהבר, עדי שילינג גלדר.

ביום ג', 28.5.19, התקיים מפגש היוועצות עם תלמידים בנושא **מתווה ההכלה וההשתלבות ברמת בית-הספר והקהילה**, כחלק ממפגשי השולחן הבין מגזרי של משרד החינוך.
במפגש נכחו 20 בני נוער בכיתות ו'-יא' תושבי ראשון לציון, חלקם בני נוער עם צרכים מיוחדים. הנוער שהשתתף הינו נוער פעיל חברתית ומעורב, והגיע כדי לשתף אותנו בתחושות ובמחשבות שלהם לגבי מתווה ההכלה וההשתלבות הצפויים לקרות בשנה"ל הבאה.
זה המקום לכבד בתודה רבה את הגברת טובה בן ארי, מפקחת יישום חוק זכויות התלמיד במשרד החינוך על הדאגה והחיבור למועדון הנוער בראשל"צ ומציאת פתרונות חשובים לבני הנוער שנכחו במפגש וכן לגברת

רונית ג'רופי מנחת פרלמנט הנוער של ראשון לציון על עזרה רבה בארגון המפגש כולל איתור והזמנת התלמידים להשתתף במפגש ומציאת התמהיל הנכון של תלמידים מכל הקשת. מטרת המפגש הינן זיהוי עמדות בני נוער להכלת בני נוער עם צרכים מיוחדים בתוך בתי הספר, ואיסוף המלצות מנקודת מבטם של בני הנוער לנושאים בהם עוסק השולחן: ארגון ביה"ס לאור השינויים הצפויים והובלת עמדות מכילות בקרב תלמידים והורים.

תוצרי המפגש וההמלצות שנאמרו בו יוטמעו כחלק מהתוצר הכולל של תהליך ההיוועצות ויוצגו למנכ"ל משרד החינוך.

תרגיל הפתיחה סייע בהבנת עמדות ותפיסות של הנוער לגבי החברה: עולה כי תלמידי החינוך המיוחד לא היו רוצים שיישנו בשבילם את שגרת החיים הרגילה של הכיתה (דוגמת שינוי מסלול של טיול). תלמיד עם קשיי התנהגות שישפיע לרעה על כל הכיתה יכול להרוס לכיתה שלמה, והנוער מתחלק בדעותיו לגבי הישגות בכיתה או מעבר לקבוצה אחרת. לא תמיד יכולים להכיל את הקושי והמוגבלות של האחר.

הקבוצה התחלקה ל-2 קבוצות דיון: האחת לגבי שינוי ביה"ס לקראת המצב החדש, והשנייה לגבי שינוי תפיסות ועמדות ו"הכשרת לבבות". להלן סיכום הדיונים ב-2 הקבוצות:

סיכום קבוצת דיון 1: איך ביה"ס צריך להתכונן למצב החדש? (איך נראית כיתה? האם הצוות צריך להיערך אחרת? משהו חדש בחצר ביה"ס וכו')

משתתפים: 8 תלמידים, 2 מלווי תלמידים + הדס הכהן, מחזיקת תיק חינוך בעיר ראש"ל צ, רחלי ואתורי, מנהלת ביה"ס "בני ארזים" ראש"ל צ נוער בסיכון בעלי הפרעות נפשיות קשות – חטיבה ותיכון.

- ילדים עוזרים לילדים - שותפות של תלמידים בשילוב והכלה – אחריות של הילדים הגדולים בבית הספר (גם ביסודי וגם בתיכון) לסייע לצוות בנושא. הם יודעים לדבר בגובה העיניים עם צעירים מהם, וזה לא ייתפס כ"המורה אומרת". אפשר לתכנן את זה בגוף כמו פרלמנט הנוער.
- רזי (חינוך מיוחד): "קשה לי כשילדים קטנים יותר שופטים אותי (בוכה). ילדים רגילים צוחקים עלי ומציקים לי בתא השירותים, צועקים "זה נכה, תתרחק". הילדים הגדולים יותר בביה"ס מכירים את המוגבלות ופחות מציקים מהצעירים וכדאי לתת לגדולים לתווך מול הצעירים את השונות.
- שילוב מוצלח בשיעור הוא תלוי מורה. מורה שמוכנה לקבל את השונות תלמד בדרך לימוד שונה (לדוג' שילדים אחרים קמים לילד להסביר לו, ולא נשארים ישובים במקום).
- היכרות מראש עם ביה"ס ועם הילדים: יש חשיבות לשילוב בכיתה שהילד מכיר בה משהו ו/או הקפדה על יצירת רשת חברים לפני הכניסה הרשמית לביה"ס, גם ביסודי וגם בחט"ב. אחת המשמעויות החשובות לכך היא הידיעה של הילד לאן הוא משובץ בשלב מוקדם יחסית. יש לקבוע במדיניות את התאריך שבו הילד צריך לדעת כי להיערך גם חברתית וגם רגשית כדי לצמצם מתח. גם בחט"ב, גם תיכון. רזי עולה לחט"ב: "מפחד שיהיו איתי בחט"ב ילדים שלא יקבלו אותי".
- המלצה: לקחת חלק ב"פרלמנט נוער" ובקבוצות השפעה של נוער להיכרות והכלה מוצלחת יותר.
- ליאור, מספרת שבעבר בביה"ס היתה כיתה מיוחדת המשולבת רק עם כיתה אחת מכל השכבה .. ממליצה לשלב את כל השכבה / ביה"ס עם הכיתה המיוחדת ולא לשלב רק עם כיתה מסוימת.
- מזמינים להכיר פרויקטים של מפגשים ולמידה משותפת כהכנה לשילוב והכלה בכיתות הנמוכות.
- מספרים על סיסמאות גדולות והצהרות ולא יישום בשטח. פשוט לחיות וללמוד יחד מקטין את הסטיגמות והקשיים, לא לדבר ולא בסיסמאות אלא לעשות יחד
- תנועות נוער משלבות ומכילות עדיפות על תנועות ייעודיות כמו כנפיים של קרמבו: מאי, רכזת ב"מכבי צעיר" מספרת: "החווייה שלי טובה יותר בשילוב הילדים המיוחדים בתנועה הרגילה, לעומת תנועת הנוער "כנפיים של קרמבו" שבה השוני הוא הבולט".
- "עד שלא תרגיש לא תבין" – המלצות להתנסויות שיסייעו להבין את הילד המיוחד:

- כל כיתה, לפחות פעם בשנה, לומדת בכיסאות גלגלים / כיסויי עיניים
- להזמין סיפורים אישיים / הצלחות / מודלים להזדהות וגאווה לכלל הילדים
- לפתח משחקים של מציאות מדומה (משקפי מציאות מדומה) שידמו כל מיני צרכים מיוחדים, כולל לקות פיזית או נפשית
- רעיונות לשיח עם הורים באסיפות הורים תחילת שנה, בבתי"ס רגילים:
 - מה היה לך קשה כילד בבי"ס?
 - מה הצורך המיוחד של הילד שלך?
- שילוב לא צריך להיות בכל מחיר. כל ילד צריך את המסגרת המתאימה לו, ולא את כל הילדים צריך ונכון לשלב במערכת הרגילה. יש לשקול ע"פ המוכנות של הילד. זה יוצר ציפיות שהילד כמו כולם, והוא לא, ולא צריך לצפות לזה.
- לתת - התנדבות מסייעת לשינוי יחסי הכוחות: מילדים שרגילים שכל הזמן אחרים נותנים להם - למצב שהם יכולים לתת והם שותפים. התנדבות כערך.
- לשלב ספורט פאראולימפי במסגרת ביה"ס (קשור גם לגאווה ומודלים)
- הצעה לתמרץ עסקים בעיר על הנגשה (לדוגמא חנויות שיהיו מונגשות יזכו לתמריץ מהעירייה).
- מסרים כללים שהודגשו:
 - לכל אחד יש קושי, כל אחד נלחם במשהו, ילדים עוזרים לכל ילד/ה בכל קושי.
 - "אני לא זכיתי להשתלב": להגיע למצב שילד "רגיל" שאין לו התנסות בשילוב והכלה ירגיש שהפסיד משהו.
 - לדבר על זה כדי להפחית בושה ולבנות גאווה, אם לא מדברים הילדים מבינים שזאת בושה. ללמד ולהסביר שלא צריך "להחביא" את הילדים עם צרכי המיוחד.
 - להדגיש את הרווח של התלמידים ה"רגילים" והקהילה מהשילוב וההכלה: מהמשאבים ועד הערכים.

סיכום קבוצת דיון 2: שינוי תפיסות ועמדות, "הכשרת לבבות", איך נכון לעשות את המעבר מבחינת תפיסות בקרב תלמידי ביה"ס ובקרב ההורים של ביה"ס?

- משתתפים: תלמידים - אסתי, יונתן, מורי, יעל, שקד, מאיה ליעד.
- סיון – רכזת חנ"מ בנ"ע, כנרת - אמא של יונתן, ליאל – רשות מקומית.
- "חשיפה לידע מונעת פחד" (אמירה חוזרת) - הצורך לחשוף לידע בנושא מוגבלות/שילוב/צרכים מיוחדים כדי למנוע בורות ולקרב את ההורים/התלמידים.
- לצאת ב"מסעי הסברה" (רעיון חוזר) - לשלב בני משפחה/חברים שיספרו את הסיפור האישי שדרכו יחשפו לידע בנושא וגם יסייעו ביצירת אפתיה וקירוב לבבות.
- להקדיש "שיעורי חינוך" לנושא – מחנך/ת הכיתה יקדישו לנושא השילוב וההכלה זמן במערכת.
- יש הבדל בין שילוב בכיתות הנמוכות לבין שילוב בחט"ב/תיכון. חשוב להתחיל בשילוב כבר בכיתות הנמוכות ולסייע בכך שהילדים ששולבו לא יהיו חריגים בחברה, כך, כאשר יעלו לתיכון זה יהיה המשך טבעי של השילוב שהיה קיים ביסודי.
- בכיתות היסודי לא כדאי לעשות "הכנה מיוחדת" לקראת בואו/שילובו של ילד משולב, אלא לתת לזה לקרות באופן "טבעי". בתיכון לעומת זאת, כדאי לעשות הכנה מוקדמת לשילוב של ילד (לתת לילד לספר על עצמו/בן משפחה יספר עליו/המורה תכין לקראת בואו וכו').
- לייצר מעטפת שלמה ומערכתית של לימוד "כישורי חיים", כאמצעי ליצירת חברה מכילה וסובלנית.

- חונכות – לצוות לכל נער/ה משולבים נער/ה שאינם משולבים, במטרה ליצור חברות ועזרה שיכולה לגשר על פערים חברתיים. לתת אפשרות בחירה (לנער/ה ה"רגילים") האם להתנדב או לא, כדי שזה יבוא ממקום של רצון ולא ממקום של נטל.
- לאפשר מפגשים מגוונים שיסייעו בשילוב והכלה, לדוגמא: פעילות באמנות או בטכנולוגיה שיכולה להביא לידי ביטוי כישורים של ילדים משולבים ולהבליט דברים משותפים בינם לבין הילדים ה"רגילים".
- בעיני ילדים כן קיים הבדל בים סוגי מוגבלות, למשל: כיסא גלגלים ומוגבלות פיזית אחרת "זה בסדר", אבל יש קושי כאשר מדובר על מוגבלות שיש בה בעיות בתקשורת או בהתנהגות.
- כדי לסייע גם להורים לקבל את נושא השילוב, כדאי לשתף אותם בידע על השילוב ועל המוגבלויות השונות. כדאי שגם ההורים יחשפו ל"מסעי ההסברה" כדי לייצר בהם אמפתיה ולהעניק להם ידע בנושא.
- להמשיך לתת לנושא השילוב מקום חיובי בתקשורת (פרסומות, להקת שלוה וכו').
- לקיים פעילויות (של הורים-צוות-תלמידים) שיתנו חוויה של מוגבלויות שונות, מעין משחקי תפקידים. לדוגמא: תחרות עם כיסאות גלגלים/מקל נחיה וכו'.
- להטמיע את המושג "ילדים שוני צרכים" בבסיס לשינוי תפיסתי וקידום השיח המכיל.

כתבה: עדי שילינג גלזר, שיתופים.

בברכה,

מיכל עוז ארי

ממונה על תכניות והקשר הבין מגזרי במנהל הפדגוגי

משרד החינוך